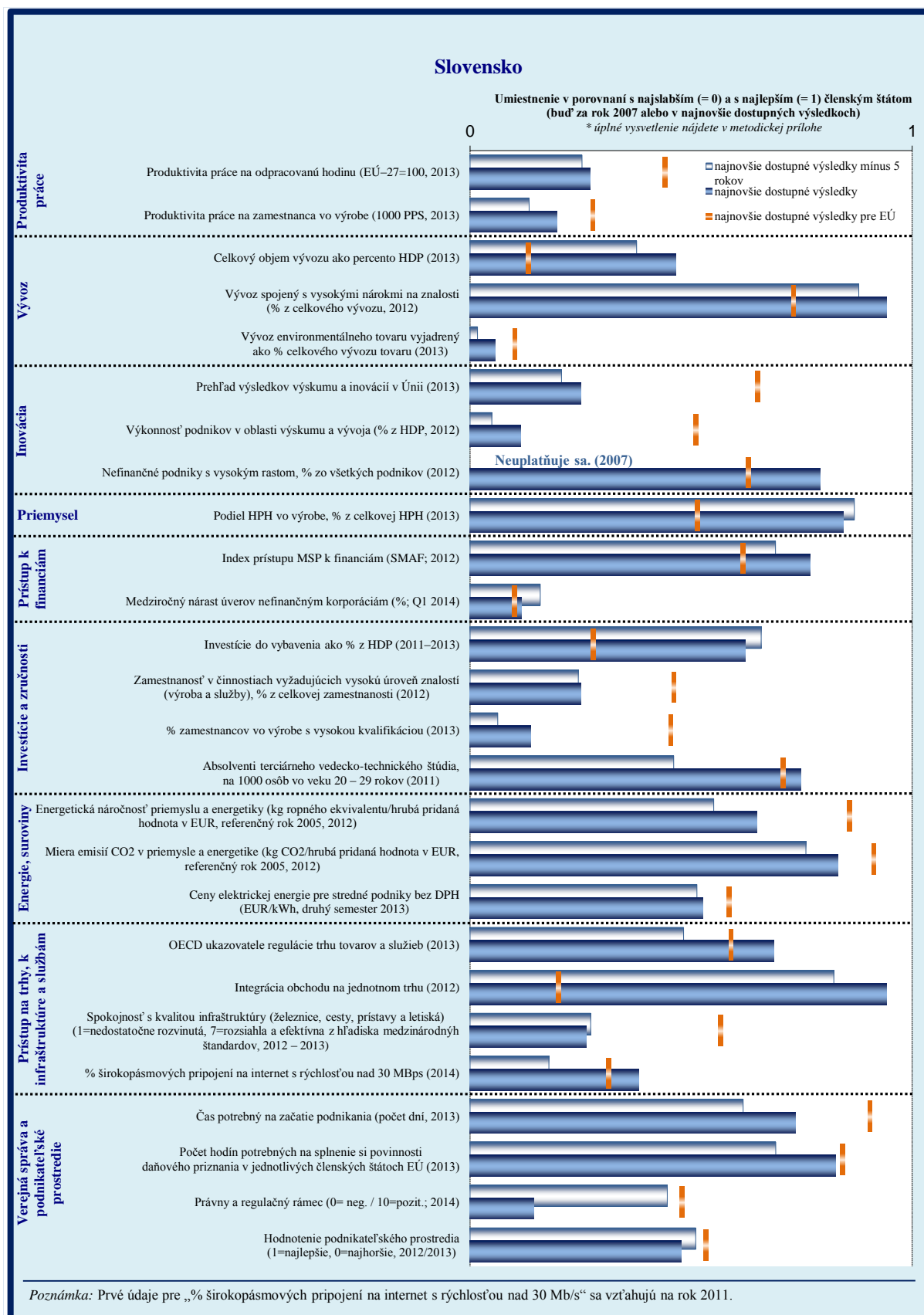
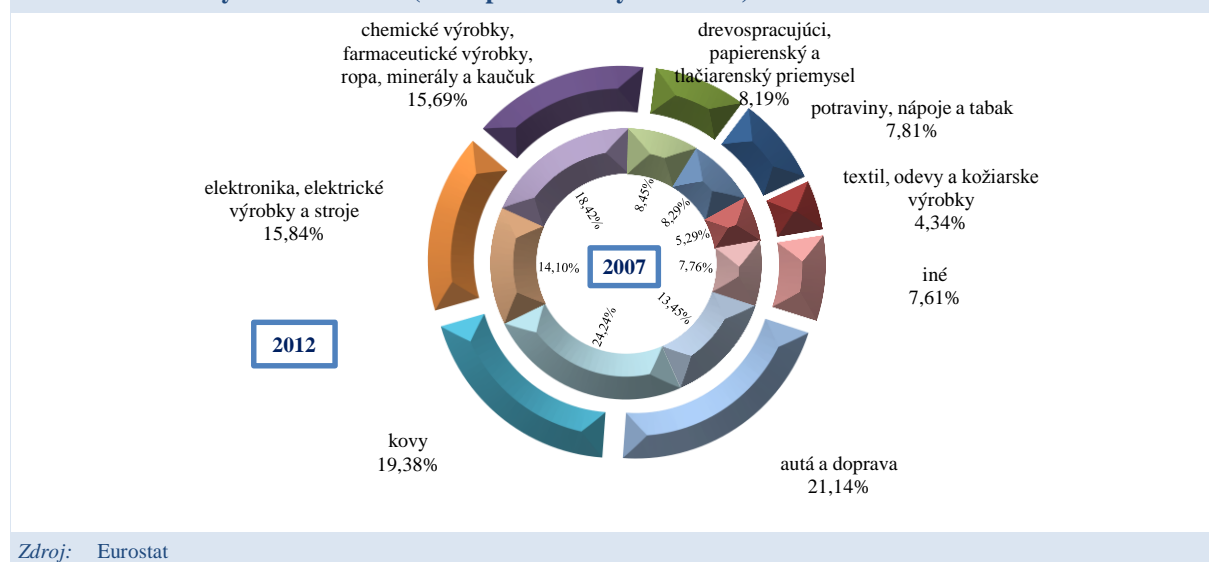

3.25 Slovensko

Obrázok 3.25.1: Výrobné odvetvia (HPH pri základných cenách) – Slovensko

Zdroj: Eurostat

3.25.1 Úvod a výsledky

Slovensko je malá, otvorená ekonomika, ktorá sa dobre začlenila do svetového hospodárstva a aj do jednotného trhu. Vychádzajúc z jednotkových nákladov práce patrí slovenský priemysel k najkonkurencieschopnejšej skupine členských štátov s dobiehajúcimi ekonomikami. Má významný podiel na trhu, pokiaľ ide o vývoz automobilov a automobilových súčiastok, spotrebnej elektroniky, strojov a kovových výrobkov. Slovensko má konkurenčnú výhodu, pokiaľ ide o PZI a transfer technológií, sofistikovanosť výrobných postupov a marketingový rozsah. Krátkodobý potenciál ďalších výrazných posunov vpred sa však zdá byť obmedzený. Dobrá vonkajšia konkurencieschopnosť a nižší dovoz viedli v roku 2012 k vyrovnaníu salda bežného účtu a výroba v niektorých odvetviach zameraných na vývoz dosiahla rekordnú úroveň. Služby predstavujú relatívne malú časť hospodárstva a rast produktivity v oblasti služieb je nižší ako vo výrobnom odvetví. Relatívne vysoké ceny elektrickej energie, predovšetkým pre MSP, naďalej oslabujú konkurencieschopnosť slovenského hospodárstva.

V hospodárstve naďalej zohráva dôležitú úlohu výroba. Priemyselné odvetvia náročné na kapitál a orientované na technológie, akými sú elektronika a strojárstvo, automobilový priemysel a doprava, ako aj chemický a farmaceutický priemysel, zvýšili svoj podiel na celkovej výrobe v EÚ z 0,63 % v roku 2007 na 0,82 % v roku 2012. Priame zahraničné investície sa zamerali predovšetkým na výrobu orientovanú na

vývoz a významne prispeli k reštrukturalizácii ekonomiky. Prebytok v obchodnej bilancii predstavoval v roku 2013 viac než 6 % HDP a podiel Slovenska na celkovom vývoze tovaru a služieb EÚ sa zvýšil z 0,98 % v roku 2007 na 1,18 % v roku 2012, s istou stagnáciou na 1,2 % v roku 2013. Rast podielu na vývoznom trhu sa zvýšil z 0,9 % v roku 2012 na 3,9 % v roku 2013. Vyvážajú sa hlavne automobily a automobilové súčiastky, spotrebná elektronika, stroje a kovové výrobky. Podiel celkového vývozu výrobkov high tech sa v roku 2011 iba mierne zvýšil na 6,6 %. V porovnaní s podobne veľkými ekonomikami v EÚ je domáca pridaná hodnota vývozu relatívne nízka, keďže pre udržanie vývozných kapacít je nevyhnutný dovoz.

3.25.2 Prístup k financiám a investíciám

Slovensko zlepšilo prístup MSP k financiám, dosiahlo však obmedzený pokrok, pokiaľ ide o posun k modelu financovania, ktorý by bol menej založený na grantoch a viac na finančných nástrojoch. Podľa správy Svetového hospodárskeho fóra týkajúcej sa svetovej konkurencieschopnosti za roky 2013 až 2014 má Slovensko konkurenčnú výhodu, pokiaľ ide o dostupnosť a dosiahnuteľnosť finančných služieb, ako aj jednoduchosť prístupu k úverom, značne však zaostáva v oblasti financovania prostredníctvom miestneho akciového trhu a dostupnosti rizikového kapitálu. Napriek zníženiu úrokových sadzieb bol medziročný nárast úverov nefinančným korporáciám negatívny tak v roku 2012, ako aj v roku 2013. Podiel žiadostí o úver, ktoré boli bankami zamietnuté, je

však stále vyšší v porovnaní s priemerom EÚ. Rast financovania prostredníctvom rizikového kapitálu je obmedzený: z troch nástrojov JEREMIE¹, ktoré boli k dispozícii vo finančnom období 2007 – 2013, sa plne sprevádzkovala jedine portfóliová záruka prvej straty (First Loss Portfolio Guarantee) a jej efektívnosť sa ešte len ukáže. Aby bolo možné dosiahnuť zreteľnejší účinok na investovanie spoločností, je potrebné, aby sa vzhľadom na obmedzenosť veľkosti slovenského trhu prijali ambicióznejšie a účinnejšie opatrenia, prostredníctvom ktorých by sa zlepšil prístup k financiam vrátane posilnenia cezhraničných investícií.

3.25.3 Inovácia a zručnosti:

Hoci Slovensko dosiahlo malý pokrok pri podpore inovácií, jeho stratégia pre inteligentnú špecializáciu však identifikovala odvetvia s intenzívnym využitím znalostí, ktoré by mohli krajinu posunúť nahor v hodnotovom reťazci. Stratégia pre inteligentnú špecializáciu je však len prvým krokom vytvorenia systému na posilnenie inovácií a užšej spolupráce medzi akademickou obcou a obchodným odvetvím. Uplatňovanie takéhoto systému je kľúčové z hľadiska oživenia týchto odvetví a teda hospodárskeho rastu ako takého. Plány na uplatňovanie sú momentálne predmetom rozhovorov, ale spolupráca medzi ministerstvami nie je bezproblémová a obchodné subjekty neboli pozvané, aby sa zúčastnili na týchto rokovaníach. Okrem toho existuje vysoké riziko, že uplatňovanie systému priláka len málo súkromných investícií, zatiaľ čo stimuly na podporu činností výskumu a vývoja sú naďalej len obmedzené.

Slovensko značne zaostáva za priemerom EÚ, pokiaľ ide o výsledky v oblasti inovácií (prehľad výsledkov výskumu a inovácií v Únii) a financovanie výskumu a vývoja spoločnosťami (0,25 % HDP v roku 2011). Podľa správy Svetového hospodárskeho fóra týkajúcej sa svetovej konkurencieschopnosti za roky 2013 až 2014 má Slovensko konkurenčnú výhodu, pokiaľ ide o PZI a transfer technológií, sofistikovanosť výrobných postupov a marketingový rozsah, ale značne zaostáva, pokiaľ ide o inovačnú kapacitu, absorpciu technológií na úrovni firiem,

rozvoj klastrov, spoluprácu medzi svetom obchodu a akademickou obcou v oblasti výskumu a vývoja a vládne obstarávanie pokrokových technológií. Rozkúskované opatrenia v oblasti výskumu a vývoja mali len obmedzený účinok, pokiaľ ide o nabádanie firiem na využívanie vysokoškolských výskumných pracovísk a údajne zvýšili administratívne zaťaženie spoločností. Neúplný právny rámec na ochranu duševného vlastníctva a systém financovania univerzít nemotivujú univerzity na to, aby poskytovali výsledky svojho výskumu spoločnostiam a zvýšili aj počet zmlúv s nimi. Program inovačných poukážok bol konečne spustený, ale jeho ambície sú doteraz obmedzené: malé zákazky sú len prvým krokom k plne rozvinutým činnostiam výskumu a vývoja. Existujúce kompetenčné centrá dosiahli obmedzený pokrok pri posilňovaní spolupráce medzi svetom obchodu a akademickou obcou a účinnosť programu podnikateľských inkubátorov a revolvingového inovačného fondu bola len skromná. Pokiaľ ide o vytvorenie agentúry pre aplikovaný výskum, nedosiahol sa žiaden pokrok. Nedávne vytvorenie výskumných stredísk spolupráce medzi obchodom a akademickou obcou je vhodnejšou a ambicióznejšou iniciatívou, ktorá má potenciál stať sa dôležitým nástrojom posilňovania inovácie.

Pokiaľ ide o prispôsobovanie základného súboru zručností pracovnej sily trhovým potrebám, dosiahol sa len obmedzený pokrok. Slovensko neprodukuje primeranú ponuku zamestnateľných absolventov z oblasti prírodných vied, techniky, strojárstva či matematiky, ako ani odborného vzdelávania a prípravy v týchto smeroch. Systém financovania univerzít založený na počte študentov znevýhodňuje technické univerzity a nevytvára primerané stimuly na prilákanie študentov prírodných vied, technických smerov, strojárstva a matematiky. IKT, podnikateľské a prierezové zručnosti, predovšetkým manažment a marketing, sú veľmi žiadané, ale veľmi nedostatkové. Hoci požiadavky priemyslu neboli jasne kvantifikované, niektoré zainteresované subjekty² uvádzajú, že nie je možné naplniť približne 300 000 technických pracovných pozícií. Väčšina iniciatív sa uskutočnila *ad hoc*, a preto neboli veľmi ambiciózne ani účinné. Zdá sa, že existujúce preškoloňovacie kurzy sa nezamerali ani na správne

⁽¹⁾ Spoločné európske zdroje pre veľmi malé až stredné podniky boli iniciatívou Európskej komisie na obdobie 2007 až 2013, ktorá bola vypracovaná spoločne s Európskym investičným fondom. Podporovali využívanie nástrojov

finančného inžinierstva v záujme zlepšenia prístupu MSP k financiam.

⁽²⁾ Zväz automobilového priemyslu Slovenskej republiky (misia GR ENTR do SR, január 2014).

kategórie ľudí, ani na správne zručnosti. Vzhľadom na skutočnosť, že verejná dostupnosť odbornej prípravy je obmedzená, viacnárrodné spoločnosti navrhli a zaviedli svoje vlastné programy odbornej prípravy a len teraz začali spolupracovať z univerzitami pri vytváraní niektorých stredísk odbornej prípravy.

3.25.4 Energetika, suroviny a udržateľnosť

Slovensko je jedným z členských štátov s najvyššou spotrebou energií, čiastočne z dôvodu jeho vysokého podielu priemyslu. Pokiaľ ide o fungovanie trhu s energiami, slabými stránkami zostáva netransparentný mechanizmus stanovovania taríf a nízka spoľahlivosť regulačného orgánu, a to aj napriek nedávnomu úsiliu o liberalizáciu trhu s energiami. Relatívne vysoké ceny elektrickej energie, spôsobené vysokými sieťovými poplatkami, brzdia konkurencieschopnosť spoločností, a to hlavne MSP. Pokus z roku 2014 o nápravu nekalých praktík niektorých distribučných spoločností zavedením cenovej regulácie pre MSP problém nevyriešil, keďže povinnosti sa vzťahovali tak na nové podniky, ako aj na podniky s výrazným stupňom trhovej sily. Odvetvie dopravy je druhým odvetvím s najvyššou spotrebou energií a charakterizuje ho nedostatočne rozvinutá verejná sieť. Daň z motorových vozidiel zavedená v roku 2012 má potenciál zlepšiť energetickú účinnosť automobilov.

Slovensko skvalitnilo niektoré aspekty cezhraničných energetických prepojení s Poľskom a Maďarskom, čím čiastočne zmiernilo tlak na nárast cien energií. Sú však potrebné ďalšie opatrenia, pokiaľ ide o väčšiu transparentnosť a spoľahlivosť regulačných rozhodnutí, zlepšenie bezpečnosti dodávky a stanovenie ambicióznějších cieľov pre energetickú účinnosť. Z geopolitických dôvodov sa v Strednej Európe uvažuje o plynárenskom prepojení sever–juh, ktoré má potenciál výrazne vylepšiť energetickú bezpečnosť v EÚ. Hoci by sa malo uvažovať o alternatívnom financovaní, fondy EÚ na obdobie 2014 až 2020 zostávajú naďalej kľúčové, keďže opatrenia navrhnuté na financovanie EÚ zahŕňajú: energetické audity v podnikoch, renovácie budov, znižovanie strát energie v sieťach pre rozvod tepla a pod. Napriek zmenám zákona o odpadoch z roku 2013 zameraným na zvýšenie skládkovej dane (poplatok za uloženie odpadov) je stále potrebné prijať dôležité opatrenia v záujme dosiahnutia cieľov

SR do roku 2020 zameraných na značné zníženie ukladania komunálneho odpadu na skládky.

3.25.5 Prístup na trhy, k infraštruktúre a službám

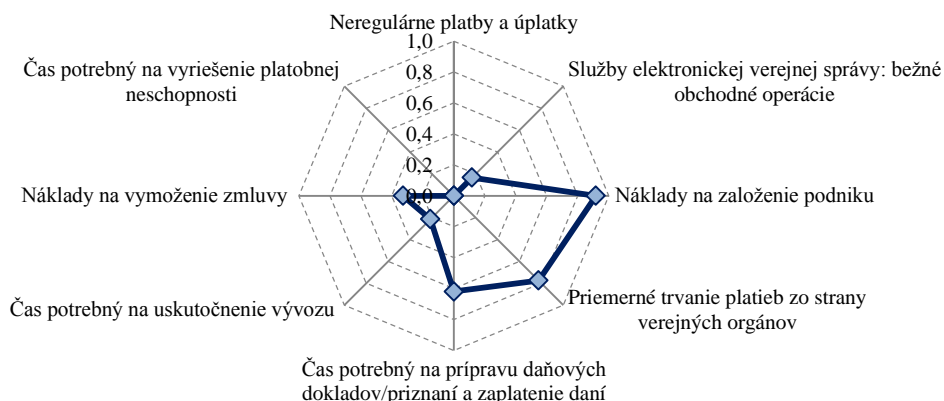
Kvalita dopravnej infraštruktúry je stále kľúčová pre výrobu orientovanú na vývoz. Železničná a cestná dopravná infraštruktúra sú relatívne málo rozvinuté. Jednotkové náklady na novú a/alebo renovovanú infraštruktúru sú vysoké, čo odzrkadľuje nedostatočné plánovanie a neefektívne verejné obstarávanie. Nedávno došlo k zníženiu poplatkov za využívanie železničnej infraštruktúry, čím sa posilnila hospodárska súťaž, noví účastníci trhu však stále čelia značným prekážkam vrátane administratívneho zaťaženia. Štrukturálne fondy EÚ sú naďalej hlavným zdrojom financovania. Navrhuje sa hlavný dopravný plán, ktorého cieľom je vytýčenie kľúčových priorít v súlade s transeurópskou dopravnou sieťou.

3.25.6 Verejná správa a podnikateľské prostredie

Došlo k zhoršeniu podnikateľského prostredia, čo bolo sčasti spôsobené zavedením opatrení na zvýšenie daňovej disciplíny. Slovensko dosiahlo súčasne len obmedzený pokrok v oblasti podpory rýchlo rastúcich firiem. V správe Svetovej banky o podnikaní za rok 2014 sa umiestnenie Slovenska, pokiaľ ide o bezproblémovosť podnikania a podnikateľské prostredie, zhoršilo, zvýšilo sa daňové zaťaženie MSP, o. i. aj vďaka povinnosti preddavkového platenia DPH. Podmienky na začatie novej obchodnej činnosti sú sťažené – pribudla nová procedúra týkajúca sa zloženia finančnej zábezpeky pri zriaďovaní spoločností s ručením obmedzeným. V prieskume o MSP, ktorý vykonala Americká obchodná komora na Slovensku, sa zdôrazňuje, že nedávne legislatívne zmeny viedli k radikálnemu zhoršeniu názoru spoločností na podnikateľské prostredie na Slovensku, najmä pokiaľ ide o MSP.

Služby elektronickej verejnej správy pre spoločnosti a miesta jednotného kontaktu (KAMO) ešte nie sú úplne sprevádzkované a nie sú ani plány prepojiť ich s daňovou správou. Zatiaľ sa neuskutočňuje žiadne testovanie vplyvu na MSP a posúdenie vplyvu nových regulatívnych a legislatívnych iniciatív sa nevykonáva systematicky podľa jednotnej

Obrázok 3.25.2: Celkový profil verejnej správy – Slovensko

Poznámka: Hodnoty sú zobrazené od najlepšieho výsledku (členský štát) = 1 po najhorší = 0.

Zdroj: Svetová banka – Podnikanie; Intrum Justitia; OECD; Svetové hospodárske fórum; Európska komisia

a dôkladnej metodiky. Počet MSP prichádzajúcich do kontaktu s elektronickým obchodom a zahraničnými trhmi je naďalej nízky. Pokiaľ ide o prístup spoločností k spravodlivosti, prípady platobnej neschopnosti sa riešia stále zdĺhavo a mechanizmy alternatívneho riešenia sporov sa takmer nevyužívajú. O počte prípadov riešených formou mediácie alebo rozhodcovského konania sa nezhrmažďujú žiadne údaje. Niektoré z prijatých opatrení boli primerané a účinné. Stanovenie fixných poplatkov za prevody zjednodušilo registráciu majetku. Od novembra 2013 prebieha komunikácia spoločností s orgánmi výlučne elektronicou formou a došlo tiež k zjednoteniu registrov, vďaka čomu už spoločnosti nemusia poskytovať tie isté informácie dvakrát. Umožnením prístupu investorov ku všetkým dokumentom o spoločnosti počas konaní sa zlepšila ich ochrana. Iniciatívy ako „Pomocná ruka pre mladých podnikateľov“, organizovaná agentúrou Slovak Business Agency, a tzv. „start-up weekends“ a „start-up awards“ boli efektívne pri podpore inovatívnych spoločností s vysokým potenciálom rastu. Opatrenia na podporu inovatívnych začínajúcich podnikov a podnikania boli však rozdrobené a nie veľmi ambiciózne, a preto neuspeli pri vytváraní živnej pôdy pre spoločnosti.

Verejná správa trpí naďalej nedostatkami v správe vecí verejných, či už ide o kvalitu alebo efektívnosť. Tvorba politík na základe poznania skutočného stavu vecí je znemožňovaná častými personálnymi obmenami spojenými s politickým cyklom, slabým riadením ľudských zdrojov a nedostatočnými

analytickými kapacitami. Skutočnými výzvami zostávajú transparentnosť a efektívnosť tak pri verejnom obstarávaní, ako aj pri súdnych konaniach.

Istý pokrok bol dosiahnutý v oblasti reformy verejnej správy. Vláda schválila rámcovú stratégiu reformy verejnej správy v decembri 2013. Reforma sa zameriava na modernizáciu riadenia ľudských zdrojov, posilnenie analytických kapacít na ministerstvách, zlepšenie daňového manažmentu a verejného obstarávania a zavedenie užívateľsky jednoduchých aplikácií elektronickej verejnej správy pre podniky a občanov. Túto rámcovú stratégiu však nesprievádza akčný plán s konkrétnymi, časovo rozvrhnutými opatreniami pretavenými do rozpočtu a takisto sa nepočíta v roku 2014 s prepracovaním zákona o štátnej službe. Vzhľadom na to, že reforma verejnej správy si vyžaduje vážny politický záväzok všetkých zúčastnených strán, kľúčovou zostáva realizácia, pričom stupeň rizika je vysoký. Vláda sa predbežne zaviazala prijať akčný plán na reformu verejnej správy do júla 2014.

Slovensko sa v správe Svetového hospodárskeho fóra týkajúcej sa svetovej konkurencieschopnosti za roky 2013 až 2014 umiestnilo pri ukazovateli „neregulárne platby a úplatky“ na najhoršom mieste v rámci EÚ a situácia sa v rokoch 2013–2014 v porovnaní s rokmi 2012–2013 ešte zhoršila. Podľa Správy EÚ o boji proti korupcii považuje 90 % Slovákov korupciu za rozšírenú a 21 % Slovákov sa s korupciou za uplynulý rok osobne stretlo. Vysoko citlivým a teda aj ťažkým aspektom je vytvorenie

takej štátnej služby, ktorá bude menej reagovať na politické zmeny, najmä pokiaľ ide o masívne personálne presuny. Rovnako veľkou výzvou je bezproblémová spolupráca medzi ministerstvami, pre ktorú síce existuje politická vôľa, ktorá je ale oveľa ťažšie realizovateľná. Novovytvorené analytické kapacity nefungujú na všetkých ministerstvách a aj tam, kde k dispozícii sú, sa doteraz nepreukázalo ich spoľahlivé fungovanie, ani schopnosť prestupovať cyklus politík na všetkých úrovniach. Ministerstvá okrem toho majú len slabé kapacity na posudzovanie vplyvov politík, ako aj kapacity pre tzv. *inteligentnú reguláciu*, prípadne im takéto kapacity úplne chýbajú.

Pokiaľ ide o zlepšovanie účinnosti justičného systému, dosiahol sa obmedzený pokrok smerom k skráteniu dĺžky konaní. Plánované zavedenie elektronickej komunikácie medzi súdmi a stránkami by mohlo viesť k menšiemu počtu omeškaní a tým aj ku kratším konaniam. Práve prebieha reforma Občianskeho súdneho poriadku, ale novela zákona pravdepodobne nenadobudne účinnosť pred rokom 2016. Okrem toho, nový zákon o rozhodcovskom konaní, ktorý by mal nadobudnúť účinnosť v roku 2014, rozlišuje medzi rozhodcovským konaním v obchodnoprávných veciach a rozhodcovským konaním v spotrebiteľských záležitostiach, nepresadzuje však mechanizmy alternatívneho riešenia sporov. Pokiaľ ide o vnímanie nezávislosti súdnictva na Slovensku, situácia sa zhoršila a Slovensko sa za daný ukazovateľ umiestnilo na najhoršom mieste v rámci EÚ. Kapacita súdnych orgánov prešetrovať korupčné trestné činy a vznášať za ne žaloby je nízka. Podobne nízka je aj dôvera verejnosti v správne fungovanie systému súdnictva: podľa nedávneho prieskumu Eurobarometer³ len 25 % Slovákov má tendenciu vkladať dôveru v súdny systém, čo predstavuje druhý najhorší výsledok v EÚ.

Pokiaľ ide o verejné obstarávanie, zdá sa, že efektívnosť reformy z roku 2013 je dosť obmedzená, keďže sa nezaznamenal žiadny významný účinok na zvýšenie transparentnosti postupov verejného obstarávania alebo zníženie počtu sťažností proti rozhodnutiam verejných obstarávateľov. Práve naopak, postupy verejného obstarávania sa stali zdĺhavejšími, úspory sa znížili a využívanie elektronického obstarávania sa znížilo. Tieto nedostatky je možné pozorovať aj pri využívaní štrukturálnych fondov EÚ.

3.25.7 Závěry

Hoci Slovensko identifikovalo oblasti rastu, ktoré by mohli zvýšiť jeho konkurencieschopnosť na celosvetovej úrovni, súčasná konštelácia opatrení je nedostatočná zabezpečiť kritický objem a správne zručnosti na podporu inovatívneho hospodárstva nakloneného podnikaniu. Slovensko musí vystupňovať svoje úsilie o vylepšenie podnikateľského prostredia, hlavne pokiaľ ide o zmiernenie daňového zaťaženia pre začínajúce MSP a zavedenie systematického posudzovania vplyvu, ako aj testovania vplyvu na MSP v prípade nových legislatívnych iniciatív. Pokiaľ ide o trh s energiami, nepriehľadný regulačný rámec a vysoké sieťové poplatky za elektrickú energiu nepriaznivo ovplyvňujú konkurencieschopnosť slovenských spoločností. Výzvou pre Slovensko zostáva jeho verejná správa, najmä v oblasti riadenia ľudských zdrojov, obmedzenia personálnych presunov v súvislosti s politickým cyklom a analytických kapacít. Keďže výsledky Slovenska v oblasti inovácií ležia pod priemerom EÚ, Slovensko musí prijať koordinované opatrenia na zlepšenie svojej inovačnej kapacity, absorpcie technológií na úrovni firiem, rozvoja klastrov, spolupráce medzi svetom obchodu a akademickou obcou v oblasti výskumu a vývoja a vládneho obstarávania pokrokových technológií.

(³) Flash Eurobarometer č. 385: Spravodlivosť v EÚ: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/flash_arch_390_375_en.htm